ОБСЄ Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Стаття 8 Конвенції: екологічні права

Ігор Караман

доктор права, координатор НААУ з питань підвищення кваліфікації,

національний експерт ОБСЄ

м. Львів (23-28 березня 2015 р.), м. Рівне (30-31 березня 2015 р.),
м. Житомир (2-3 квітня 2015 р.)

Стаття 8

Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

   [...]

Застосовність статті 8

Ані стаття 8, ані будь-які інші положення Конвенції не гарантують права на збереження природного середовища як такого; для цього більш доречними є інші міжнародні угоди (*Kyrtatos v. Greece*, 22.05.2003).

Жодного питання за статтею 8 також не виникає, якщо оскаржувана шкода є незначною у порівнянні з небезпекою навколишнього середовища, притаманною життю в кожному сучасному місті.

Просто погіршення навколишнього середовища не веде до порушення статті 8, як і погіршення місцевої екосистеми внаслідок містобудування чи розвинення території (*Kyrtatos v Greece*).

Щоб було порушення, заявник має довести, що: **(1)** таке погіршення стосувалось **безпосередньо** його прав за статтею 8 (наявність шкідливих наслідків для прав за ст.8) та **(2)** сягало **мінімального рівня серйозності**.

Оцінка мінімального рівня серйозності є відносною та залежить від усіх обставин справи та різних факторів: інтенсивність і тривалість шкідливого впливу та його фізичні чи психологічні наслідки на здоров’я або якість життя особи; загальний контекст довкілля, тощо.

Питання доведення:

Заявник повинен довести наявність причинно-наслідкового зв’язку між проблемами, створеними тією чи іншою діяльністю, та якістю його життя (*López Ostra v. Spain*, 1994). Стандарт доведення - «поза розумним сумнівом».

Водночас, Суд визнає труднощі доведення (*Ledyayeva and Others v. Russia*, 2006) і бере до уваги всі фактори (висновки національних судів та інших компетентних органів, положення національного законодавства, екологічні дослідження, окремі рішення, прийнятим органами влади щодо конкретної ситуації заявника, медичні довідки, а також відповідні звіти, заяви або дослідження, здійснені приватними установами. Однак Суд не може сліпо покладатися на рішення національних органів влади, особливо коли вони явно несумісні або суперечать одне одному. У такій ситуації Суд повинен оцінювати докази у їх сукупності.

У разі потенційно небезпечної діяльності може постати питання за статтею 8, якщо заявник доведе, небезпідставно та детально, що через відсутність належних застережливих заходів з боку органів влади рівень вірогідності завдання шкоди є таким, що може становити порушення.

Дземюк проти України (04.09.2014), пп.82-84

82. Суд погоджується з тим, що заявник та його родина могли зазнати негативного впливу відповідного забруднення води. Проте за відсутності *прямих* доказів фактичної шкоди здоров'ю заявника Суд повинен встановити, чи *потенційні загрози* довкіллю, спричинені місцем розташування кладовища, були *пов'язані* з приватним життям та житлом заявника такою мірою, щоб негативно вплинути на «якість його життя» та привести у дію застосування вимог статті 8 Конвенції:

- національне законодавство з охорони здоров'я чітко забороняло розміщення кладовища в 300 м до житлових будинків та джерел води. Однак найближча межа кладовища була розташована за 38 м від будинку заявника = серйозне порушення національних норм.

- кладовище було безперервним джерелом можливої небезпеки, а завдана цим потенційна шкода не була такою, яку можна легко виправити або попередити. Такі загрози довкіллю неодноразово визнавалися органами влади, зокрема, шляхом заборони використання незаконного кладовища для поховання та пропозиції щодо переселення заявника. Так, національні органи влади встановили, що облаштування кладовища у вищезазначеному місці поставило заявника під загрозу *забруднення ґрунту та джерел питної води* і води для поливу через виділення з трупів, які розкладаються, таких речовин як трупна отрута. NB! У селі Татарів немає *централізованого водопостачання* і мешканці села використовували власні *криниці*. При цьому рівень бактеріологічного забруднення питної води в криниці заявника перевищував допустимий в **238** разів і *міг* бути спричинений кладовищем, хоча технічні звіти не дійшли остаточного або одностайного висновку щодо дійсного джерела забруднення . У будь-якому разі, високий рівень *E. coli*, незалежно *від джерела походження*, разом з явним та чітким порушенням норм санітарної безпеки, підтвердили **наявність загроз** для довкілля, зокрема, серйозного забруднення води, на які наражався заявник.

84. За таких обставин Суд доходить висновку, що облаштування та використання кладовища так близько від будинку заявника разом з наступним впливом на довкілля та «якість життя» заявника **досягло мінімального рівня**, що вимагається статтею 8 Конвенції, та становило втручання у право заявника на повагу до його житла та приватного і сімейного життя. Суд також вважає, що потенційно шкідливе втручання досягло достатнього рівня серйозності для застосування статті 8 Конвенції.

Гримковська проти України (21.07.2011), пп.60-62

Заявниця з батьками та неповнолітнім сином проживає у власному будинку по вулиці, яка знаходиться в жилому районі м. Краснодон. У 1998 році було вирішено, що через цю вулицю проходитиме автомагістраль «Київ-Луганськ-Ізварине». У травні 2002 р. ДСЕС в Луганській обл. було проведено дослідження повітря по вулиці, в результаті якого було встановлено значне перевищення рівнів макс. концентрації шкідливих для здоров'я людини речовин внаслідок забруднення повітря викидами автотранспорту. У 2002 р. гол. сан. лікар Луг. обл. постановив припинити використання вулиці як автомагістралі, зазначивши, що рівень забруднення повітря на ній перевищував встановлені законодавством норми і міг негативно впливати на здоров'я мешканців. Заявниця неодноразово скаржилася до органів влади на негативний вплив від використання дороги по її вулиці як автомагістралі. У 2001 році мати заявниці від її імені подала до суду позов до виконкому, вимагаючи зобов'язати комітет переселити родину заявниці і виплатити відшкодування збитків, завданих функціонуванням автомагістралі. Суди відхилили позов як необґрунтований, оскільки заявниця не довела, що саме з вини виконкому було порушено її права.

60. Суд вважає, що у справі недостатньо доказів, щоб підтвердити всі твердження заявниці «поза розумним сумнівом». Зокрема, рівень шуму та його вплив на приватне та сімейне життя заявниці ніколи не досліджувались… Водночас, Суд взяв до уваги:

- відповідно до офіційного дослідження, покриття дороги біля будинку заявниці було дуже пошкодженим і понад сто автомобілів проїхало повз нього протягом однієї години. За таких обставин цілком можливо, що заявницю регулярно турбували, принаймні певною мірою, шум і вібрація;

- було встановлено, що більша частина автотранспорту здійснювала шкідливі викиди у розмірах, що перевищували допустимі граничні норми. Рівень забруднення повітря та ґрунту, встановлений органами СЕС, свідчив про необхідність припинити використання дороги, щоб уникнути загрози шкідливого впливу на здоров'я місцевих мешканців. Викиди автомобілів містили мідь і свинець, надмірний вміст яких також було виявлено в ґрунті біля будинку заявниці. Сину заявниці в 2002 р. було поставлено діагноз: хронічне отруєння солями свинцю та міді. Уряд не надав жодних доказів, які б спростовували достовірність і правильність цього діагнозу, та не запропонував будь-якого прийнятного альтернативного пояснення стосовно виникнення цього отруєння, щоб спростувати твердження заявниці, що отруєння було *безпосередньо пов'язане* з функціонуванням автомобільної дороги.

62. Враховуючи вищезазначене, Суд вважає, що сукупний вплив шуму, вібрації, забруднених повітря та ґрунту, спричинений дорогою, значною мірою не дав заявниці можливості користуватися правами, гарантованими статтею 8 Конвенції. Таким чином, стаття 8 є застосовною у цій справі.

Дубецька та інші проти України (10.02.2011)

Будинки заявників були розташовані у присілку Вільшина, Львівська області, в 100-430 м від двох промислових підприємств – вугледобувної шахти та вугільно-збагачувальної фабрики. В результаті численних досліджень було встановлено, що виробнича діяльність цих підприємств мала негативний екологічний вплив на навколишнє середовище, включаючи підтоплення, забруднення грунтових вод та повітря, а також просідання ґрунтів. Заявники постійно скаржились органам державної влади на шкоду, яка завдавалась їхньому здоров'ю та житлу внаслідок екологічного забруднення. Погоджуючись з наявністю серйозного шкідливого впливу діяльності вказаних підприємств на життя заявників, органи державної влади неодноразово вирішували, що заявників необхідно пересилити з забрудненої території. Однак жодне таке рішення виконано не було.

"111. В оцінці того, до якої міри забруднення, на яке скаржаться, впливало на здоров'я заявників, Суд погоджується…, що *немає доказів*, які б дозволили встановити у цій справі шкоду, яку можна визначити у кількісному вираженні. Однак Суд вважає, що проживання в місцевості, забруднення якої явно перевищує безпечні нормативи, наражало заявників на підвищений ризик для здоров'я".

Взялися до уваги у їх сукупності такі докази: фотографії забрудненої води; точка зору заявників щодо щоденного життя та спілкування; низка наданих заявниками доказів щодо порушення національних екологічних нормативів (в т.ч. проживання в межах санітарно-захисних зон); органи влади розглядали питання переселення заявників, необхідність якого підтверджена рішенням суду.

«…понад дванадцять років від дати набрання Конвенцією чинності для України заявники постійно проживали на території, яка як згідно з законодавчими положеннями, так і згідно з експериментальними дослідженнями була небезпечною для мешкання через забруднення води і повітря та просідання ґрунтів, що було результатом виробничої діяльності двох державних промислових підприємств. За цих обставин шкідливий екологічний вплив, що оскаржується, досяг того серйозного рівня небезпечності, який необхідний для того, щоб скарга підпадала під дію статті 8 Конвенції (118-119).

Відсутність мінімального рівня серйозності:

1. Koceniak v. Poland (ухвала від 17.06.2014) – заявник скаржився на незаконно (в порушення виданого дозволу на будівництво) побудовані його сусідами і родичами близько до його паркану (0.5 метра) бойні та м'ясопереробного підприємства, діяльність від яких спричиняла йому та його родині багато незручностей і ризиків для здоров'я (запах, шум, забруднення).

1. Сам факт незаконного будівництва не означає, що було порушено права особи за ст. 8. Треба перевірити, чи сягали екологічні проблеми, які створювали побудовані об'єкти, мінімального рівня, достатнього для встановлення порушення ст. 8.

2. Заявник не довів, що ці незручності (шум, запах) сягнули такого рівня, що вони перевищували встановлені норми або становили небезпеку для здоров'я (не надав мед. довідок чи екол. експертиз). + місцеві органи провели перевірки, твердження заявника не підтвердилися.

3. Деякі порушення були, їх було наказано виправити, що і було зроблено. Таким чином, незручності не сягнули достатнього рівня, щоб вважатися «втручанням».

4. Крім того, держава вжила заходів для забезпечення права заявника за ст. 8: було здійснено кілька перевірок, також перевірялося виконання сусідами результатів перевірок і виправлення деяких порушень, проведено екологічну експертизу діяльності заводу в ході судового провадження, заявник мав право судового захисту, судове провадження не було свавільним.

2. FÄGERSKIÖLD v. Sweden (ухвала щодо прийнятності від 26.02.2008) - у 1998 році приблизно в 400 м від будинку заявника було зведено вітряну турбіну. Заявники скаржилися за ст. 8 на безперервний, пульсуючий звук від вітряних турбін і відбиття світла від їх лопастей.

1. Були проведені шумові тести, які показали лише незначне перевищення рекомендованої в Швеції норми. Заявники критикували їхні результати, однак не надали висновків будь-яких інших альтернативних тестів. Плюс, навіть якщо результати цих тестів були більшими, як це стверджували заявники, вони все рівно перебували в межах норм ВООЗ. Відтак, рівень шуму не сягав «серйозного екологічного забруденння» (шум був дещо турбуючим, але терпимим).

2. Заявники не надали ані на нац. рівні, ані в ЄСПЛ жодних доказів (медичних довідок), щоб обґрунтувати, що їхнє здоров'я серйозно постраждало від шуму або відбиття світла.

Відтак, рівень шуму і відбиття світла в даній справі не були такими серйозними, щоб досягти високого порогу, встановленого у справах, що стосується екологічних питань.

Borysiewicz v. Poland (01.07.2008) – заявниця жила у напіввідділеному будинку (зі спільною стіною з сусідом) в житловому районі; скаржилася, що органи влади не змогли захистити її будинок від шуму, який йшов з пошивочної майстерні, розташованої в другій частині будинку, що належала сусіду.

Явно необгрунтована скарга:

- не було встановлено, що оскаржуваний рівень шуму був досить серйозним, щоб досягти високого порогу, встановленого у справах, які стосуються екологічних питань. Зокрема, заявниця не надала до Суду результатів шумових випробувань, що дозволило б встановити рівень шуму в її будинку і перевірити, чи перевищував він норми, встановлені або нац. законодавством, або відповідними міжнародними екологічними стандартами.

- крім того, вона не надала жодних документів, щоб довести, що шум мав негативний вплив на її здоров'я або здоров'я її сім'ї.

Негативні та позитивні обов’язки держави; врівноваження конкуруючих інтересів:

Хоча мета статті 8 головним чином полягає у захисті особи від свавільного втручання державних органів, вона може включати в себе вжиття органами заходів для забезпечення поваги до приватного та сімейного життя і житла (*Moreno Gómez v. Spain*, 16.11.2004).

Принципи, що застосовуються до оцінки відповідальності держави за статтею 8 в екологічних справах, загалом схожі незалежно від того, чи має справа розглядатися з точки зору позитивного обов’язку держави щодо вжиття належних та відповідних заходів для гарантування прав заявника за пунктом 1 статті 8 Конвенції або у контексті виправданого відповідно до пункту 2 статті 8 Конвенції «втручання органів державної влади» (*Taşkın and Others v. Turkey*, 11.10.2004).

Є різні шляхи забезпечення «поваги до приватного життя» (позитивний обов’язок), і навіть якщо держава не застосувала один із конкретних заходів, передбачених нац. законодавством, вона все ще може виконати свій позитивний обов'язок іншими засобами. В таких випадках критерій перевірки виправдання втручання «відповідно до закону» не може бути застосований таким же чином, як і у випадку прямого втручання з боку держави. Таким чином, в тих випадках, коли заявник скаржиться на нездатність держави захистити його конвенційні права, «**законність**» на національному рівні повинна розглядатися не як окрема і остаточна перевірка, але радше як один з багатьох аспектів, які повинні бути прийняті до уваги при оцінці того, чи забезпечила держава "справедливий баланс" за статтею 8 § 2 (*Фадєєва проти Росії*). Суд повинен визначити, на основі документів справи, чи були стверджувані подразники від діяльності серйозними, щоб негативно вплинути на права заявника на користування своїм житлом, та на якість його приватного та сімейного життя (*Furlepa v. Poland, Galev and Others v. Bulgaria*).

Позитивний обов’язок держави *може* вимагати від неї **переселити** тих, хто живе близько до промислових заводів, коли було доведено, що рівень токсичних викидів з них призводить до ризиків для здоров’я. Але це ***лише один з можливих засобів***, які може вжити держава: коли йдеться про широкі межі розсуду, надані державам в контексті їхніх екологічних зобов’язань за статтею 8, встановлення загального права заявника на безоплатне нове житло за рахунок держави (чи заводу) було б перебільшенням. Держава сама вправі вибрати заходи, які знайдуть ефективне рішення ситуації заявника – наприклад, допомогти заявнику переїхати із зони забруднення або ж ужити заходів для зниження рівня забруднення в цій зоні до прийнятних рівнів (*Фадеєва проти Росії*).

Обов’язки держави в питаннях політики щодо діяльності промислових підприємств, запланованої потенційно небезпечної діяльності тощо, та різні фактори, які беруться до уваги при врівноваженні конкуруючих інтересів:

- чи провели органи влади достатні попередні дослідження для оцінки ризику запланованої потенційно небезпечної діяльності?
- чи розробили вони адекватну політику щодо підприємств-забруднювачів на підставі доступної інформації?
- чи було вжито всіх необхідних заходів для своєчасної реалізації цієї політики?
- у якій мірі особи, яких торкнулася ця політика, могли впливати на процес ухвалення рішення включно з доступом до відповідної інформації та можливості дієво оскаржувати рішення, дії або бездіяльність органів влади, які впливають на їхні права, в незалежному органі? (*Дубецька та інші проти України*)
- чи була ситуація результатом раптового та несподіваного повороту подій (наприклад, природна катастрофа) або, навпаки, існувала давно і була добре відома державним органам? (*Fadeyeva v. Russia*)
- чи була держава обізнана або чи мала вона бути обізнаною, що небезпека або шкідливий вплив впливали на приватне життя заявника? (*López Ostra v. Spain*)
- наскільки заявник сам сприяв створенню ситуації, на яку він скаржиться (*Martinez Martinez and Maria Pino Manzano v. Spain*; *Zammit Maempel and Others v. Malta*) і чи мав він можливість переселитися без надмірних фінансових втрат із зони забруднення/перешкод в іншу зону? (*Хаттон* - могли, *Дубецька, Fadeyeva* – не могли).

Гримковська проти України (пп.67-73):

1. Уряд не надав підтвердження, що перед ухваленням у 1998 р. рішення про скерування автодороги через вулицю Ч. було підготовлено відповідне техніко-економічне обґрунтування, яке б надавало оцінку можливості дотримання встановлених екологічних норм та можливість зацікавленим сторонам, включаючи мешканців вулиці Ч., представити свої думки;

2. Органи влади були відповідальними за впровадження належної політики зі зменшення шкідливого впливу магістралі. Хоча міська вжила певних заходів, спрямованих на регулювання екологічного стану вулиці, ані оцінки, зазначені нац. судами в своїх рішеннях, ані пояснення Уряду не містили достатніх деталей, які б давали можливість Суду зробити висновок, що це регулювання було ефективним і суттєвим;

3. Заявниці не було надано реальну можливість брати участь у прийнятті відповідних рішень, включаючи оскаржити у нац. судах заходи органів державної влади щодо магістралі в період з жовтня 1998 до червня 2002 р. Так, без жодного обґрунтування було відхилено її твердження про те, що рішення відповідача, прийняте у жовтні 1998 р., було незаконним і свавільним. Однак доводи заявниці про незаконність та свавільність зазначеного рішення та адекватності екологічної політики міської влади відносно вулиці Ч. були надзвичайно важливими для вирішення, чи забезпечили дії відповідача справедливий баланс між правами заявниці за ст. 8, та інтересами суспільства. За відсутності в текстах рішень національних судів обґрунтування відхилення цих доводів заявниця не мала реальної можливості викласти свої погляди в незалежному органі.

Висновок: не досягнуто справедливого балансу в порушення статті 8.

Дземюк проти України (пп. 90-92):

1. Рішення Татарівської ради про розміщення кладовища на земельній ділянці було прийнято з порушенням держ. санітарних правил та норм (зокрема, вимоги щодо 300 м «санітарно-захисної зони»).
2. У порушення нац. законодавства не було законно затвердженого генерального плану забудови села;
3. Про незаконність розміщення кладовища та недотримання вимог щодо санітарно-захисної та водоохоронної зони неодноразово повідомляли санітарно-епідеміологічні органи, і це принаймні шість разів визнавали у своїх рішеннях національні суди, їхні висновки було проігноровано;
4. Національні органи влади не забезпечили належним чином виконання рішення, згідно з яким Татарівську раду було зобов'язано закрити кладовище. Це рішення й досі залишається невиконаним, а депутати Татарівської ради неодноразово відмовлялися ухвалити рішення на виконання цього рішення суду;
5. Не було вжито заходів у зв'язку із зумовленими забрудненням води загрозами здоров'ю та довкіллю.

Висновок: втручання у права заявника за ст.8 не було здійснено «згідно із законом»; порушення.

Дубецька та інші проти України (пп. 146-156):

1. Протягом всього періоду шахта і фабрика здійснювали діяльність не у відповідності з застосовними положеннями національного екологічного законодавства,

2. Уряд не зміг ані сприяти переселенню заявників, ані забезпечити дієву політику, щоб захистити їх від екологічних ризиків, пов'язаних із постійним проживанням у безпосередній близькості до вказаних промислових підприємств. Хоча вирішеня подібних питань може видатися важкою справою, ці підприємства знаходились у сільськогосподарській місцевості, а заявники належали до дуже малої групи людей (не більше 20 сімей), які проживали поблизу і зазнавали найбільшого впливу від забруднення.

3. Незважаючи на певні дії держави (спроби оштрафувати директора заводу за перевищення екологічних норм і прийняти рішення та здійснити переселення заявників (рішення виконкому та суду), і незважаючи на те, що централізоване водопостачання було побудовано в 2009 році, яке забезпечувало заявників достатньою кількістю питної води, протягом 12 років органи влади не знайшли ефективного рішення для ситуації заявників.

Різні категорії «екологічних» справ ЄСПЛ:

Екологічні ризики для здоров’я та доступ до інформації: *McGinley and Egan v. the UK* (09.06.1998); *Roche v. the UK* (19.10.2005); *Vilnes and Others v. Norway* (05.12.2013); *Brincat and Others v. Malta* (24.07.2014); *Guerra and Others v. Italy* (19.02.1998);

Brincat and Others v. Malta (24.07.2014): заявники - працівники кораблебудівної верфі, які зазнавали впливу азбесту протягом кількох десятиліть, починаючи з 1950-х та до початку 2000-х років, що призвело до того, що вони захворіли на пов'язані з азбестом хвороби. Вони скаржилися на вплив азбесту на них або на їхніх померлих родичів і на неспроможність Мальти захистити їх від його фатальних наслідків.

Порушення статті 2 щодо заявників, чиї родичі померли, і **порушення статті 8** щодо решти заявників: З огляду на серйозність загрози, яку становив азбест, і не дивлячись на свободу розсуду, яку держави мали при вирішенні того, як керувати такими ризиками, уряд Мальти не виконав своїх позитивних зобов'язань за Конвенцією, (1) не ухваливши законодавство та (2) не вживши інших практичних заходів для забезпечення того, щоб заявники були належним чином захищені та поінформовані про ризик для їхнього здоров'я і життя. Принаймні з початку 1970-х років уряд Мальти знав або мав знати про те, що робітники верфі могли постраждати від наслідків, що випливають з контакту з азбестом, однак він не вжив жодних позитивних кроків з метою протидії цього ризику до 2003 року.

Промислове забруднення (заводи, фабрики, родовища, підприємства, сміттєпереробні заводи): *Fadeyeva v. Russia* (09.06.2005), *Ledyayeva and Others v. Russia* (26.10.2006), *Dubetska and Others v. Ukraine* (10.02.2011); *Lopez Ostra v. Spain* (09.12.1994); *Băcilă c. Roumanie* (30.03.2010); *Taşkın and Others v. Turkey* (10.11.2004); *Ockan and Others v. Turkey* (28.03.2006); *Lemke v. Turkey* (05.06.2007); *Tătar v. Romania* (27.01.2009); *Giacomelli v. Italy* (02.11.2006); *Koceniak v. Poland* (ухвала від 17.06.2014); *Branduse v. Romania* (07.04.2009); *Di Sarno and Others v. Italy* (10.01.2012); *Locascia and Others v. Italy* (ком. 05.03.2013).

Fadeyeva v. Russia (09.06.2005): заявниця проживала в м. Череповець. У 1982 р. вона та її родина переїхала в квартиру, надану її чоловіку в оренду заводом «Северсталь», в 450 м від заводу. Вона скаржилася, що експлуатація заводу в безпосередній близькості від її будинку створювала небезпеку її здоров'ю і благополуччю. **Порушення статті 8:**

- органи влади дали дозвіл на експлуатацію заводу-забруднювача в центрі густонаселеного міста;

- органи влади встановили буферну зону навколо заводу, де ніхто не мав жити. Втім, на практиці ці законодавчі заходи не були реалізовані – більшість, в т.ч. і заявниця, продовжували там жити.

- держава не розробила і не вжила ефективних заходів, які враховували б інтереси місцевого населення, яке постраждало від забруднення, і які були б здатні зменшити промислове забруднення до прийнятних рівнів.

Branduse v. Romania (07.04.2009) - сморід від колишнього сміттєзвалища, розташованого приблизно в 20 м від в'язниці, де заявник тримався під вартою. **Порушення статті 8:**

- сміттєзвалище перебувало в експлуатації з 1998 по 2003 рр., а зростаючий обсяг сміття свідчив, що воно використовувалося приватними особами і далі, оскільки органи влади не забезпечили його реального закриття. Однак протягом цього періоду не існувало належного дозволу ані на експлуатацію сміттєзвалища, ані на його закриття.

- хоча органи влади були зобов’язані провести попередні дослідження, щоб виміряти наслідки забруднення, вони це зробили лише в 2006 році, після сильної пожежі на ньому. Дослідження показало, що діяльність сміттєзвалища несумісна з екологічними вимогами, і що існував високий рівень забруднення, який перевищував встановлені стандарти, і що людям, які жили поруч, доводилося миритися зі значними рівнями незручностей, викликаних смородом.

Шумове забруднення:

- шум від розташованих поблизу аеропортів - *Powell and Rayner v. the United Kingdom* (21.02.1990); *Hatton and Others v. the United Kingdom* (08.07.2003); *Flamenbaum and Others v. France* (13.12.2012);
- шум від розташованої поблизу автомагістралі - *Dees v. Hungary* (09.11.2010), *Grimkovskaya v. Ukraine* (21.07.2011);
- шум від розташованої поблизу залізниці - *Bor v. Hungary* (18.06.2013);
- шум від розташованих поблизу вітряків - *Fagerskiold v. Sweden* (ухвала від 26.02.2008), *Vecbaštika and Others v. Latvia* (ком. 07.01.2013, 08.10.2014);
- шум від розташованих поблизу клубів, барів, сусідів, торгового центру - *Moreno Gomez v. Spain* (16.11.2004), *Mileva and Others v. Bulgaria* (25.11.2010), *Chiş v. Romania* (ухвала від 09.09.2014), *Borysiewicz v. Poland* (01.07.2008), *Leon and Agnieszka Kania v. Poland* (21.07.2009), *Frankowski and Others v. Poland* (ухвала від 20.09.2011);
- шум від розташованої поблизу каменоломні - *Martinez Martinez and Maria Pino Manzano v. Spain* (03.07.2012);
- шум від феєрверків, що періодично пускаються поблизу - *Zammit Maempel and Others v. Malta* (22.11.2011).

Moreno Gomez v. Spain (16.11.2004) - нічний шум та незручності від клубів і барів, розташованих недалеко від житла заявниці (100 дБ вночі замість допустимих 45), в результаті чого вона страждала на безсоння і серйозні проблеми зі здоров’ям.

Порушення ст. 8 (позитивного зобов'язання):

- у зв'язку з рівнем нічного шуму та за межами допустимих нац. рівнів, а також того, що він тривав протягом багатьох років.

- хоча міська рада скористалася своїми повноваженнями в цій сфері і вжила заходів (видала постанову щодо шуму і вібрації), які в принципі були належними для забезпечення поваги до гарантованих ст. 8 прав, вона нехтувала її невиконанням (шум продовжувався, клуби зачинялися в різний час, хоча з 1983 року було заборонено в районі відкривати нові нічні клуби, ліцензії продовжували видавати), а тому зробила свій внесок в повторюване нехтування постановою, яку вона сама видала.

Chiş v. Romania (ухвала від 09.09.2014) - відкриття низки барів в будинку, де жив заявник.

Явно необгрунтована скарга:

- не було встановлено, що було досягнуто мінімальний поріг серйозності, необхідний для застосування статті 8;

- Навіть якщо припустити, що поріг було досягнуто, румунські органи виконали свій обов'язок щодо захисту права заявника за ст.8 від втручання, створеного барами в його будинку. Так, після неодноразових скарг з боку заявника та асоціації домовласників, міськими органами і приватною лабораторією було проведено технічні вимірювання рівня шуму і, відповідно до отриманих результатів, рівень шуму істотно не впливав на якість життя жителів будинку.

Інші ситуації: вишки мобільного зв’язку - *Luginbuhl v. Switzerland* (ухвала від 17.01.2006); містобудівництво, розвиток місцевості - *Kyrtatos v. Greece* (22.06.2003); розташований поруч цвинтар - *Dzemyuk v. Ukraine* (04.09.2014).

Дякую за увагу!